

Adroddiad i'r:	Pwyllgor Craffu Cymunedau
Dyddiad y cyfarfod:	13 Mai 2021
Aelod Arweiniol / Swyddog:	Y Cyng. Brian Jones: Aelod Arweiniol Gwastraff, Cludiant a'r Amgylchedd / Tony Ward: Pennaeth Priffyrdd, Cyfleusterau a Gwasanaethau Amgylcheddol
Awdur yr adroddiad:	Tara Dumas, Rheolwr Gwasanaeth Gwastraff ac Ailgylchu
Teitl:	Yr wybodaeth ddiweddaraf am gynnydd y Model Gweithredu Newydd ar gyfer Gwastraff ac Ailgylchu: Cyfathrebu, Dylunio Gwasanaeth a Gwireddu Buddion

1. Am beth mae'r adroddiad yn sôn?

- 1.1. Ar 18 Rhagfyr 2018 cymeradwyodd y Cabinet fodel gweithredu newydd ar gyfer casglu gwastraff gweddilliol ac ailgylchu o aelwydydd h.y. casgliad wythnosol ar gyfer deunyddiau ailgylchu wedi'u didoli a chasgliad gwastraff gweddilliol bob pedair wythnos. Mae'r adroddiad hwn yn manylu ar y Cynllun Cyfathrebu diweddaraf ar gyfer lansio'r gwasanaeth newydd; y Cynllun Gwireddu Buddion sy'n amlinellu cyfres o fuddion ariannol, amgylcheddol a buddion i weithwyr a chwsmeriaid; ac yn darparu'r wybodaeth ddiweddaraf i aelodau am ddyluniad y gwasanaeth.

2. Beth yw'r rheswm dros lunio'r adroddiad hwn?

- 2.1. Yn ystod cyfarfod y Pwyllgor Craffu Cymunedau ar 24 Hydref 2019 (cofnod 7) gofynnodd yr Aelodau am adroddiad diweddarau a Chynllun Gwireddu Buddion yn ogystal â'r wybodaeth ddiweddaraf am ddulliau cyfathrebu.

3. Beth yw'r Argymhellion?

- 3.1. Bod yr Aelodau yn gwneud sylwadau ar gynnydd y tîm prosiect o ran darparu Gwasanaeth Gwastraff ac Ailgylchu newydd i breswylwyr erbyn haf 2023.
- 3.2. Bod yr Aelodau yn ystyried ac yn cefnogi'r Cynllun Gwireddu Buddion (Atodiad II) ac yn gofyn i Bennaeth Gwasanaethau Priffyrdd, Cyfleusterau ac Amgylcheddol gadw llygad ar gyflawni'r buddion drwy'r Cynllun Gwasanaeth Blyneddol o 2023/24 ymlaen.
- 3.3. Bod Pennaeth Gwasanaethau Priffyrdd, Cyfleusterau ac Amgylcheddol yn cyflwyno adroddiad i'r Pwyllgor Craffu Cymunedau ar ganlyniadau'r prosiect peilot yng

Ngorllewin y Rhyl (defnyddio microsglodion mewn cynwysyddion gwastraff) a Bron y Crest (newid gwasanaeth biniau cymunedol).

- 3.4. Bod yr Aelodau'n cadarnhau eu bod wedi darllen, deall ac ystyried yr Asesiad o'r Effaith ar Les (Atodiad VII) fel rhan o'u hystyriaethau.

4. Manylion yr Adroddiad

4.1. Diweddariad Cyffredinol

Mae gweithredu'r newid gwasanaeth yma'n gymhleth iawn ac yn cynnwys nifer o "ffrydiau gwaith". Mae amseriad prif lansiad y gwasanaeth deunyddiau ailgylchu wedi'u didoli yn dibynnu ar ddyddiad cwblhau'r depo canolog newydd wrth ymyl Stad Ddiwydiannol Colomendy yn Ninbych. Ers yr adroddiad diwethaf i'r Pwyllgor mae'r pryniant tir (gan Gyngor Sir Ddinbych a chonsortium o fusnesau lleol) wedi'i gwblhau ac mae caniatâd cynllunio ar gyfer cynllun y safle a'r adeiladau wedi'i gymeradwyo. Ar ôl oedi rhwystredig ac anochel yn sgil pandemig Covid-19, a'r cymhlethodd ychwanegol wrth weithio fel rhan o gonsortium, mae cynnydd da yn cael ei wneud erbyn hyn. Mae'r contract Cam 1 ar gyfer y sylfeini wedi'i ddyfarnu'n ddiweddar ac mae disgwyl i'r gwaith ddechrau yn yr haf. Yn ôl y rhagamcaniadau diweddaraf bydd y depo yn gallu derbyn yr holl ffrydiau gwastraff ddechrau haf 2023. Mae amlinelliad o'r holl ffrydiau gwaith a'r cerrig milltir allweddol wedi'u darlunio yn y ffeithlun yn Atodiad I.

4.2. Cynllun Gwireddu Buddion

Mae'n bwysig atgoffa Aelodau bod penderfyniad y Cabinet ar 18 Rhagfur 2018 yn bennaf yn seiliedig ar fuddion amgylcheddol ac economaidd ehangach, yn cynnwys:

- Gwella perfformiad y gwasanaeth ailgylchu i gwrdd â'r targed 70% erbyn 2024/25; Diogelu'r gwasanaeth at y dyfodol o ran newidiadau polisi a deddfwriaethau gwastraff; Cynyddu gwerth ac ansawdd y deunyddiau i gwrdd â gofynion Economi Gylchol; Moderneiddio'r gwasanaeth a'r hen isadeiledd depo; Cynyddu cyfleoedd gwaith drwy'r gwasanaeth a'r gymuned fusnes ehangach

Mae Atodiad II yn nodi 11 budd allweddol o'r newid gwasanaeth a sut byddwn yn eu mesur. Yn wreiddiol, roeddem wedi rhagweld y byddai'r perfformiad ailgylchu yn sgil y newid yn codi o 64% i oddeutu 68%. Mae datblygiadau technoleg allweddol, a chymorth ychwanegol gan Lywodraeth Cymru drwy'r cyllid Economi Gylchol, yn golygu ein bod ni rwan ar y trywydd cywir i gyrraedd y targed 70% heriol. Mae'r datblygiadau hyn yn cynnwys:

- Moderneiddio'r gwasanaeth gwastraff drwy ddefnyddio technoleg cab i wella dibynadwyedd y gwasanaeth (mae dibynadwyedd y gwasanaeth a boddhad cwsmer da yn un o'r ffactorau pwysicaf i annog pobl i gydymffurfio â'r cynlluniau ailgylchu ymyl palmant)

- Defnyddio microsglodion mewn biniau gwastraff gweddilliol i dargedu ymyraethau lle mae eu hangen fwyaf
- Sefydlu “Uned Newid Ymddygiad” o fewn y gwasanaeth er mwyn manteisio i'r eithaf ar effeithiolrwydd prosesau ymgysylltu, addysg a gorfodi
- Cyfleusterau trin posibl ar gyfer ffrwd waith ailgylchu cynnyrch hylendid amsugol (clytiau a gwastraff anymataliaeth) a fydd yn cael eu casglu ar wahân o fis Ebrill 2023 ymlaen. Rydym ni'n gweithio gydag Awdurdodau Lleol eraill a Llywodraeth Cymru i gaffael cyfleuster trin cynnyrch hylendid amsugol yn y gogledd a'r de. Bydd canlyniad y prosiect, a hyfywedd y datrysiadau arfaethedig a gyflwynir gan gynigwyr, yn hysbys fis Gorffennaf 2021. Os yn llwyddiannus, bydd y prosiect yn darparu datrysiad lleol i'r ffrwd wastraff anodd a llawn carbon hwn. Cynigir mai Cyngor Sir Ddinbych ddylai weithredu'r cyfleuster os yw'n cael ei leoli yn Sir Ddinbych
- Mwy o le mewn cynwysyddion i roi gwastraff ar gyfer ei gasglu, i leihau'r gwastraff sy'n disgyn allan i'r amgylchedd (618 litr yn ychwanegol bob pedair wythnos ar y gwasanaeth safonol, ac eithrio casgliadau'r ffrwd wastraff newydd)

Mae'r dyddiad newid gwasanaeth yn rhoi cyfle i ni archwilio newid sylweddol i gerbydau allyriadau isel iawn. Bydd data profion Llywodraeth Cymru ar gael yn ddiweddarach eleni, mewn pryd i hysbysu ein gweithgareddau caffael fflyd fis Ionawr 2022.

Mae Llywodraeth y DU wedi lansio ail ymgynghoriad ynghylch Cyfrifoldeb Cynhyrchwyr Ehangach. Bydd y ddeddfwriaeth arfaethedig yma'n sicrhau bod cynhyrchwyr, gweithgynhyrchwr a chyflenwyr allweddol (yn cynnwys masnachwyr ar-lein mawr) yn ariannol rhwym i adennill cost eu deunyddiau pecynnu, ac yn eu cymell i wneud cynnyrch y mae modd ei ailgylchu a chynnyrch wedi'i greu allan o fwy o ddeunyddiau wedi'u hailgylchu. Y prif sbardun ar gyfer y cynllun hwn yw sicrhau ansawdd y deunyddiau rydym ni'n eu casglu i'w hailgylchu. Bydd y cyllid yn cael ei atal os na gyrhaeddir y safonau ansawdd. Bydd y taliadau yn dechrau fis Hydref 2023, ar ôl i Gyngor Sir Ddinbych gwblhau'r newid gwasanaeth a lansio gwasanaeth ailgylchu lle mae'r deunyddiau'n cael eu gwahanu gan aelwydydd. Felly Sir Ddinbych fydd yn y lle gorau i wireddu buddion ariannol y ddeddfwriaeth newydd yma. Mae sgysiau cychwynnol gyda Llywodraeth Cymru, yn glŷn â sut y bydd newid gwasanaeth Sir Ddinbych yn cynnwys ffrydiau deunyddiau newydd, fel ffilm blastig, o ganlyniad i ofynion Cyfrifoldeb Cynhyrchwyr Ehangach i adennill y gwastraff yma yn y dyfodol, wedi'u trefnu. Gall amseriad newydd ein newid gwasanaeth alluogi cynnal profion i gynorthwyo'r diwydiant gwastraff i ddatblygu isadeiledd trin.

4.3 Diweddariad ar Ddyluniad y Gwasanaeth

Cymeradwyodd y Cabinet ddyluniad safonol y gwasanaeth ar 18 Rhagfyr 2018. Mae'r dyluniad gwasanaeth diweddaraf yn Atodiad III, sy'n adlewyrchu anghenion gwahanol fathau o eiddo. Bydd gan bob preswlydd yr hawl i dderbyn gwasanaeth ailgylchu wythnosol (yn cynnwys gwastraff bwyd). Bydd amlder y casgliadau

gwastraff gweddilliol yn dibynnu ar y cynhwysydd gwastraff, gyda phawb sydd â bin ar ddwy olwyn yn derbyn gwasanaeth gwastraff gweddilliol bob pedair wythnos. Bydd ffrydiau gwastraff eitemau eraill y gellir eu hailgylchu (batris, eitemau trydanol ac electronig bach a thecstilau) a chynnyrch hylendid amsugol (dewisol) hefyd ar gael.

Mae nifer o ddiweddariadau a gwelliannau wedi'u gwneud ers yr adroddiad diwethaf, sef:

- Mae cynhwysydd canol y Troli Bocs “gwasanaeth safonol” (i gasglu caniau a phlastig) wedi'i wneud yn fwy – o 55l i 70l
- Bydd y Troli Bocs yn ddu gyda fflapiau lliw i helpu pobl i gofio beth sy'n mynd ymhob cynhwysydd. Bydd y bocsys yn cynnwys cyfarwyddiadau didoli. Bydd hyd at hanner cwsmeriaid gwastraff masnachol y Cyngor yn cael dewis defnyddio Troli Bocs hefyd. Bydd lliw'r rhain yn wahanol i gynhwysyddion aelwydydd
- Bydd biniau cymunedol yn ddu gyda chaeadau lliw cyfatebol. Mae safle prawf wedi'i ddewis (Bron y Crest, Dinbych, dan reolaeth Tai Cyngor Sir Ddinbych) a bydd y gwasanaeth deunyddiau ailgylchu wedi'u didoli'n barod yn cael ei lansio yno yn ddiweddarach eleni
- Mae'r cynnydd sydyn a pharhaus mewn deunydd pacio cerdyn brown oherwydd y pandemig wedi sbarduno newidiadau diwydiant sylweddol yn y farchnad “mwydion” (papur a cherdyn). Mae'r gwasanaeth yn aros am ganlyniad adroddiad WRAP (a gomisiynwyd gan Lywodraeth Cymru) ar bapur a cherdyn ond mae'n debygol y bydd papur a cherdyn llwyd yn cael eu casglu gyda'i gilydd, gyda cherdyn brown ar wahân. Mae hyn yn debyg i drefniadau awdurdodau cyfagos. Mae maint y sachau wedi'i wneud yn fwy hefyd (i 120l) ac maent yn cynnwys bachyn i'w gosod ar y Troli Bocs ar ôl eu gwagio

4.4 Diweddariad ar Gyfathrebu: Paratoi ein preswylwyr ar gyfer newid

Mae'r Bwrdd Prosiect yn cydnabod pwysigrwydd paratoi preswylwyr a gweithwyr ar gyfer y model gweithredu newydd. Mae Atodiad IV yn amlinellu'r cynllun cyfathrebu hyd yma. Bydd y cynllun yn parhau i esblygu wrth i'r newid gwasanaeth agosáu ac wrth i'r gefnogaeth drwy weithio mewn partneriaeth gyda sefydliadau eraill ddatblygu.

Mae Gorllewin y Rhyl yn destun ffrwd waith benodol o fewn y Prosiect Gwastraff. Mae'r nifer fawr o dai amlfeddiannaeth ac eiddo gyda thenantiaid, yn ogystal â heriau cymdeithasol sy'n nodweddiadol mewn ardal o amddifadedd uchel, yn gofyn i'r gwasanaeth roi mwy o ystyriaeth i'r newid i wasanaeth ailgylchu sy'n gofyn i'r aelwydydd ddidoli'r deunyddiau. Mae'r newid gwasanaeth hefyd yn gyfle i fynd i'r afael â materion hanesyddol sy'n effeithio ar Ansawdd Amgylcheddol Lleol yr ardal, fel gwylanod yn ymosod ar fagiau gwastraff sydd wedi'u gadael allan a diffyg lle i storio cynwysyddion gwastraff. Mae Atodiad V yn manylu ar Gynllun Symud ar gyfer Gorllewin y Rhyl a'r cynnydd hyd yma. Yn ystod y chwe mis diwethaf mae WRAP wedi cefnogi'r gwasanaeth i gynhyrchu cyfres o ddeunyddiau cyfathrebu (Atodiad

VI) er mwyn annog preswylwyr i gydymffurfio â'r gwasanaeth presennol a'u paratoi ar gyfer y newidiadau. Mae'r ddau gam newid gwasanaeth cyntaf (i'w cwblhau erbyn mis Mawrth 2021) yn ceisio cyflawni'r canlyniadau canlynol:

- Ffurfioli trefniadau gyda landlordiaid trwyddedig a darparwyr tai
- Annog yr aelwydydd sy'n defnyddio'r gwasanaeth sach presennol i gydymffurfio â'r gwasanaeth ac i ailgylchu mwy, a rhoi eu gwastraff mewn sachau sy'n gwrthsefyll ymosodiadau gan wylanod a defnyddio'r sach binc/glir untro yn gywir (h.y. defnyddio llai ar fagiau duon)
- Microsglodynnu cynwysyddion (biniau olwynion a sachau sy'n gwrthsefyll ymosodiadau gan wylanod) – cynllun prawf i werthuso buddion o ran lleihau'r gwastraff sy'n dod allan o fagiau, biniau'n cael eu gadael/gadael allan/dwyn, deunyddiau ailgylchu'n cael eu llygru, cyfraddau ailgylchu

5. Sut mae'r penderfyniad yn cyfrannu at y Blaenoriaethau Corfforaethol?

5.1. Gweler adroddiad i'r Cabinet ar 18 Rhagfyr 2018. Yn ogystal, mae'r prosiect yn gwneud cyfraniad sylweddol at uchelgais y Cyngor i ddod yn garbon niwtral erbyn 2030.

6. Faint fydd hyn yn ei gostio a sut y bydd yn effeithio ar wasanaethau eraill?

6.1. Mae'r Cyngor yn dal i weithredu o fewn y ffenestr fforddiadwyedd a nodwyd gan y Cabinet ar 18 Rhagfyr 2018 i leihau costau blynyddol y gwasanaeth £500,000 neu fwy. Mae cyfanswm cost darparu'r model gweithredu newydd ar gyfer gwastraff yn £17.5 miliwn, yn cynnwys dyraniad risg o £1.9 miliwn a chyfraniad grant gan Lywodraeth Cymru o £9.38 miliwn.

7. Beth yw prif gasgliadau'r Asesiad o'r Effaith ar Les?

7.1. Mae'r Asesiad o'r Effaith ar Les gwreiddiol a gynhaliwyd yn 2018 wedi'i ddiweddarau, gan ystyried canfyddiadau adolygiad Swyddfa Archwilio Cymru (2019) o sut mae'r Cyngor wedi rhoi'r 5 ffordd o weithio ar waith (Atodiad VII). Mae'r camau a gymerwyd gan y Gwasanaeth ers dechrau'r prosiect wedi arwain at fwy o ganlyniadau cadarnhaol.

8. Pa ymgynghoriadau sydd wedi'u cynnal gyda Chraffu ac eraill?

8.1. Yn 2018 cynhaliwyd arolwg Ailgylchwch Fwy. Yn ogystal â'r grwpiau hynny a ymgysylltwyd a nhw hyd at yr adroddiad i'r Pwyllgor Craffu ar 24 Hydref 2019, mae'r gwasanaeth hefyd wedi adrodd wrth; Briffio'r Cabinet (yr wybodaeth ddiweddaraf am y depo) Hydref 2020 ac Ebrill 2021; Pwyllgor Craffu Perfformiad (elfen Gwastraff Masnachol) Mawrth 2021; a SIG (Microsglodynnu a thechnoleg yn y cab) Mawrth 2021.

9. Datganiad y Prif Swyddog Cyllid

9.1 Mae'r adroddiad yn nodi'n glir sut mae'r prosiect yn bwriadu monitro'r elfen gwireddu buddion. Ni cheir costau uniongyrchol yn sgil yr adroddiad hwn ond mae'n

bwysig bod y prosiect yn parhau i weithredu o fewn y ffenestr fforddiadwyedd a bennwyd gan y Cabinet ar 18 Rhagfyr 2018 i leihau costau blynyddol y gwasanaeth £500,000 neu fwy fel y nodir yn adran 6. Bydd y sefyllfa'n cael ei monitro'n agos.

10. Pa risgiau sydd ac a oes unrhyw beth y gallwn ei wneud i'w lleihau?

10.1. Cedwir cofrestr risg gynhwysfawr ar system Verto'r Cyngor sy'n cael ei monitro gan y Bwrdd Prosiect.

11. Pŵer i wneud y Penderfyniad

11.1 Adran 21 Deddf Llywodraeth Leol (2000)

11.2 Adran 7.4 Cyfansoddiad y Cyngor